

Матеріали міжнародного науково-методичного семінару „Актуальні проблеми художнього і галузевого перекладу” (16-17 лютого 2007). – Горлівка, 2007

Олена Скібіцька (Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника)

Особливості аббревіатур у сфері туризму та їх переклад з англійської на українську мову.

Туризм – широка та багатогранна галузь промисловості, складність якої відображається в термінології, що використовується для її опису. Оскільки не існує стандартних, міжнародно прийнятих дефініцій багатьох з уживаних термінів, не кажучи вже про їх переклад, важливо мати хоча б найменше поняття про їх значення. Глобалізація, що широко використовується при обговоренні економічних питань, також мала значний вплив на світ перекладу. З розвитком туризму перекладач виявився втягнутим в кожен аспект міжкультурних відносин. З'явилась нагальна потреба не тільки перекладу вузькоспеціальних термінів, але й їх інтерпретації. Справді, інтенсифікація міжнародних зв'язків у сфері рекреації, подорожей та туризму спричинила збільшення попиту комунікації, а звідси й перекладу. Однак певну складність для перекладача становить переклад не тільки термінів, але й акронімів, ініціалізмів та аббревіатур. Отже, метою даної статті є аналіз аббревіатур у сфері туризму та способи їх перекладу з англійської на українську мову.

Переклад є складним процесом, в якому метою є досягнення оптимального співвідношення між передачею змісту та збереженням автентичності тексту оригіналу. Аббревіатури, створені для полегшення спілкування, можуть стати причиною багатьох труднощів для перекладача. Дослідження перекладу скорочень проводилось в ряді наукових праць [2; 4; 6; 8; 9], однак переклад аббревіатур в сфері туризму не був достатньо висвітлений. Акроніми та аббревіатури є проблемною сферою для тих, хто вперше їх зустрічає при перекладі туристичних текстів. Навіть заголовки у професійній пресі чи назви статей в туристичних журналах можуть бути цілковитою таємницею для тих, хто не може розшифрувати їх. Багатьма акронімами є назви організацій.

Міжнародна природа туризму передбачає застосовування назв професійних установ, керуючих та урядових органів з багатьох країн. Основні постачальники послуг у сфері туризму та транспорту (автомобільного, авіаційного, залізничного чи морського) є інтернаціональними і літери, що позначають їх назви, є беззмістовними для необізнаних. Кожна галузь подорожей та туризму має власний ряд акронімів та ініціалізмів. Так, наприклад, існує близько 350 акронімів, що відносяться до IATA (International Air Transport Association – Міжнародна асоціація повітряних сполучень)

Завдання перекладу, тобто інтерпретація змісту тексту з однієї мови на іншу, охоплює три рівні мовної науки: лінгвістичний, екстралінгвальний та металінгвальний. Дана стаття охоплює переважно рівень лінгвістики. На цьому рівні вивчення мови можна підрозділити на три галузі: синтаксис, лексику та семантику. Ми ж зосередимось переважно на вивченні лексики. Часто лексика та семантика є зв'язаними між собою, отже, можна говорити про лексико-семантику. Також дана праця охопить вивчення лексикону на рівні синонімії, омонімії та полісемії, оскільки існують випадки омонімів та синонімів серед акронімів. Наприклад, АА може позначати Авіалінії Аргентини (Aerolineas Argentinas), Американські Авіалінії (American Airlines), Автомобільну асоціацію (Automobile Association), на плаву (always afloat) та вірна висота над рівнем моря (apparent altitude) [7, 2], в той час як А.А.С. (anno ante Christum) та ВС (before Christ) є синонімами і перекладаються на українську мову “до нашої ери” [1, 12, 56].

Лексикон мови невпинно зростає і тому при перекладі термінів перекладач часто зустрічає неологізми, які ще не знайшли свого місця у словнику. Це також стосується аббревіатур. А з розширенням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з'являється велика кількість аббревіатур, що широко застосовуються мовцями, але не є, однак, занесені у словники (наприклад, FIT foreign independent travel, СТР Certified Travel Professional, WTM World Travel Market та інші [5]).

Таким чином, для полегшення перекладу скорочень потрібно знати шаблони їх формування. Використання аббревіатур є порівняно новим лінгвістичним феноменом. Аббревіатури можна розділити на кілька підвидів – акронім та ініціалізм, апокопа, кліпінг, елізія, синкопа та портманто [10]. В даній статі ми вживатимемо загальний термін “аббревіатура” поряд з менш розповсюдженими “акронім” та “ініціалізм” (скорочення словосполучення до початкових літер кожного слова), різниця між якими полягає у способі їх вимови. Скорочення слів до їх початкових літер розвинулось в кінці 50-х – 60-х років, що є характеристикою сучасного світу, в якому швидко з'являються технічні та наукові досягнення та відкриття разом з організаціями та інституціями. Хоча термін “ініціалізм” вперше з'явився в Oxford English Dictionary в 1899 році, перший акронім був включений туди тільки в 1943 році [6].

Оскільки аббревіатури з'являються тоді, коли часто вживані довгі терміни замінюються більш зручними короткими, вони мають на меті полегшення вимови, написання чи друкування.

Як правило, аббревіатури вимовляються по буквах (ААА, ВТА, UCCCF, etc), оскільки вони не відповідають морфологічно-фонетичним обмеженням, що існують для слів (ініціалізм). Однак, якщо аббревіатура утворює форму, що узгоджується з існуючими чи можливими морфологічно-фонетичними моделями, вона вимовляється як окреме слово (акронім) (SITE, FAM, UNESCO, etc).

Аббревіатури записувались, використовуючи крапку для позначення скороченої частини. Як у випадку з більшістю акронімів, кожна літера є аббревіатурою і теоретично повинна супроводжуватись крапкою. Однак дане

вживання стає застарілим, оскільки саме використання великих літер є достатньою індицією скорочення слова. Все ж деякі видання наполягають на застосуванні крапок з ініціалізмами, що вимовляються по буквах.

Існує кілька найрозповсюдженіших типів формування абrevіатур:

1. Редукція окремого слова до першої літери: E – East, eastern; W – West, western; N – North, northern; S – South, southern; D – Deutschland на номерних знаках автомобілів; назви частини штатів США (O – Ohio);

2. Редукція словосполучення до перших двох букв кожного слова чи перших двох букв початкового слова та перших літер наступних слів словосполучення: RevPAR (revenue per available room); Soweto (South Western Township); Benelux – Belgium, Netherlands, Luxemburg

3. Редукція першого слова словосполучення до початкової літери чи складу: FAM Tour – Familiarization Tour; E-Commerce – electronic commerce;

4. Редукція кожного слова словосполучення до початкової літери: WTO – World Travel Organization; DMC – destination management company; DMO – destination marketing organization etc

5. Редукція кожного слова словосполучення до початкової літери зі збереженням сполучника: B&B – bed and breakfast; AH&LA – American Hotel and Lodging Association;

6. Редукція слова чи словосполучення до першого складу: comp – complimentary; amp – amplifier; comsat – communication satellite;

7. Збереження абrevіатури на мові оригіналу: ITB – Internationale Tourismusbörse; IATA – International Air Transport Association;

8. Редукція шляхом опускання частини слова – початку, кінця, середини чи окремих літер (переважно голосних): dbl – double room; sgl – single room; tpl – triple room

9. Редукція кожного слова зі словосполучення до одного складу: (TEDQUAL – Tourism Education Quality).

Загалом початкові літери коротких службових слів (and, or, of, to) не включають до абrevіатури, за винятком для покращення їх вимови: DOM – director of marketing; DOS – director of sales; MOD – manager on duty.

І, нарешті, деякі абrevіатури з часом асимілюються в звичайні слова і пишуться з маленької літери та перестають бути абrevіатурами: scuba – self-contained underwater breathing apparatus.

Переклад абrevіатур можна розглядати як їх реформування з однієї мови на іншу. В більшості випадків при перекладі на українську мову початкові літери змінюються, тобто перекладається словосполучення і редукується до його початкових літер: BTA (British Tourism Authority) – БУТ (Британське управління з туризму). Часто в процесі перекладу змінюється порядок початкових літер: NTA (National Tour Association) – НАТ (Національна

Асоціація Туризму) чи акронім калькується з наступним його поясненням українською мовою: IATA (International Air Transport Association) – IATA (Міжнародна асоціація повітряних перевізників); WTO (World Tourism Organization) – ВТО (Всесвітня Організація Туризму). В багатьох випадках аббревіатури трансформуються в повні відповідні словосполучення українською: B&B (bed and breakfast) – проживання зі сніданком. Також, хоч і рідко, можливе транскодування повної форми відповідного скорочення [2, 450]. Крім того, часто, особливо при перекладі туристичних термінів, відбувається повний перенос аббревіатури в його оригінальній формі, яка інколи супроводжується терміном: VIP (very important person) service – VIP сервіс.

Таким чином, розглянемо більш детально чотири основні для сфери туристичної термінології види перекладу аббревіатур:

1. Запозичені акроніми (транскодовані, транскрибовані чи транслітеровані).

Запозиченими є акроніми, ідентичні в англійській та українській мовах. Вони з'являються з тієї ж причини, що запозичені терміни та запозичення взагалі. Появу запозичених термінів пояснюється технікою перекладу. Вони звичайно з'являються під час мовних контактів різноманітних лінгвістичних спільнот. Появою туристичних запозичених термінів ми завдячуємо швидкому розвитку міжнародних зв'язків та міжнародного туризму.

Абревіатура	Пояснення (англ.)	Переклад (укр.)
APTA	Association of Private Tourism Agencies	АПТА – Асоціація приватних туристичних агентств
COMSTAT	Commercial Space and Tourism	КОМСТАТ – Комерційні космічні перевезення та туризм
IATA	International Air Transport Association	IATA – Міжнародна асоціація повітряних перевізників
ITB	Internationale Tourismusbörse	ІТБ – Міжнародна туристична біржа
NRRT	Natural Resource Rural Tourism	НРРТ – сільський зелений туризм
SPO	Special Offer	СПО – спеціальна пропозиція
TTM	Travel and Tourism Management	ТТМ – Управління подорожей та туризму
WTTC	World Travel and Tourism Council	ВТТК – Всесвітня рада з подорожей та туризму

2. Перекладені відповідним скороченням, прямі чи інверсивні акроніми, з транскрибованими ініціалами.

Деякі акроніми інтерпретуються шляхом перестановки літер, що можна пояснити транспозиційною технікою перекладу, тобто заміною однієї граматичної конструкції чи частини мови іншою.

Абревіатура	Пояснення (англ.)	Переклад (укр.)
AAA	American Automobile Association	ААА – Американська автомобільна асоціація
ABTA	Association of British Travel Agents	БАТА – Британська асоціація туристичних агентів
BA	British Airways	БА – Британські Авіалінії
BTB	British Tourism Board	БРТ – Британська рада з туризму
CRT	Center for Recreation and Tourism	ЦРТ – Центр рекреації та туризму
DOT	Department of Tourism	МТ – Міністерство туризму
IAF	International Aeronautical Federation	ФАІ – Міжнародна авіаційна федерація
SITA	Students' International Travel Association	ІАСТ – Міжнародна асоціація студентського туризму
TA	Travel Agency	ТА – туристична агенція; туристичне агентство
WATA	World Association of Travel Agencies	БАТА – Всесвітня асоціація туристичних агентств

3. Абревіатури зі зміненими ініціалами.

Даний вид охоплює абревіатури, які повністю змінюють початкові літери завдяки заміні еквівалентів при перекладі. Сюди також належать абревіатури, що трансформуються повним словосполученням, не скорочуючись.

Абревіатура	Пояснення (англ.)	Переклад (укр.)
A/F	air freight	вантаж, перевезений повітрям
arcft	aircraft	літак; авіаційний
arpt	airport	аеропорт
ARU	American Railway Union	Американська спілка залізничників
B&B; BB	bed and breakfast	проживання зі сніданками
CH	customs house	митниця

C/I; c./i.	certificate of insurance	СП – страховий поліс
f.o.c.	free of charge	б/о – безоплатно, безкоштовно
ITA	International Touring Alliance	МТА – Міжнародний туристський альянс
ITTIA	International Travel and Tourism Information Agency	МІАПТ – Міжнародне інформаційне агентство подорожей та туризму
SHEX	Sundays and holidays excepted	не рахуючи недільних і святкових днів
TDR	Tourism Destination Region	ТР – туристичний регіон
T&T; TT	Travel and Tourism	Подорожі та туризм

4. Скорочення в їх оригінальній формі.

Даний вид все частіше зустрічається при перекладі туристичних термінів, особливо у поєднанні з повним словом, утворюючи словосполучення.

Абревіатура	Пояснення (англ.)	Переклад (укр.)
ALL	all inclusive	ALL – все включено, харчування протягом дня та напої місцевого виробництва
APT	apartment	APT – апартаменти
1 (2) BDRM APT	1 (2) bedroom apartment	1 (2) BDRM APT – апартаменти з 1 (2) спальнями
B&B; BB	bed and breakfast	B&B; BB – проживання зі сніданками
BG	bungalow	BG – бунгало
BO	bed only	BO – проживання без харчування
DBL	double room	DBL – двомісний номер
DLux	deluxe	DLux – номер підвищеної комфортності
EB	extra bed	EB – двомісний

		номер з додатковим ліжком
FB	full board	FB – повний пансіон, триразове харчування
HB	half board	HB – напівпансіон, дворазове харчування
HV	holiday village	HV – Клубний готель
MB	main building	MB – Основний корпус
ROH	run of the house	ROH – Розміщення у вільних номерах
SGL	single room	SGL – одномісний номер
SPR	superior	SPR – номер більшого, ніж звичайно, розміру
STD	standard	Стандартний номер
TPL	triple room	TPL – тримісний номер
UAL	ultra all inclusive	UAL – ультра все включено, харчування протягом дня та напої місцевого та імпортного виробництва
VIP	very important person	VIP – важлива особа, вищий клас

Таким чином, провівши аналіз аббревіатур та способів їх перекладу, ми прийшли до висновку, що найрозповсюдженішим способом перекладу аббревіатур понять туристичної галузі є транскодування чи калькування їх на українську мову. Проте при перекладі акронімів назв міжнародних організацій, установ чи органів широко вживається техніка їх повного перекладу зі зміною чи транскрибуванням ініціалів.

Отже, швидкий розвиток міжнародного зовнішнього та внутрішнього туризму спричинив появу численних англійських запозичених, калькованих, чи перекладених термінів для позначення понять, яких раніше не існувало в українській дійсності. Поряд з цим спостерігається тенденція використання нової англійської лексики замість старої. Але водночас, завдяки появі факторів, властивих тільки українському туризму, з'являються власні, не запозичені нові термінологічні прошарки лексики.

Однак для адекватного перекладу англійських аббревіатур необхідне знання не тільки реалій, понять та явищ країни мови перекладу

(української), але й не менш, а, можливо, і більш важливим є глибоке знання культури країни чи країн мови оригіналу, в нашому випадку англійської. Крім того, поряд зі знанням культурних явищ, для успішного перекладу абревіатур хороший перекладач повинен мати доступ та постійно знайомитись зі світовою інформацією в сфері туризму, читаючи фахові газети, журнали, міжнародні паперові та електронні видання.

Перспективи подальших досліджень у галузі туристичної термінології полягають в подальшому аналізі не тільки абревіатур у сфері туризму, але й термінів взагалі. Широке поле для досліджень відкривається у способі та методах перекладу туристичних текстів з англійської на українську мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.О., Никанорова И.А. Англо-русский словарь сокращений. 3-е изд., стереотип. – М.: Рус.яз., 2000 р. – 464 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. – Вінниця: Нова книга, 2004 р. – 576с.
3. Корунець І.В.. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – Вінниця: Нова Книга, 2003 р. – 445 с.
4. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти / за ред. доктора філологічних наук, професора В.К. Шпака. – Київ: Знання, 2005 р. – 312 с.
5. Acronym Finder. – Ел. ресурс: <http://www.acronymfinder.com>.
6. Bankole, A. Dealing with Abbreviations in Translation.// Translation Journal. – Ел. ресурс: <http://www accurapid.com/journal/38acronyms.htm>.
7. Beaver, A. A Dictionary of Travel and Tourism Terminology. – Wallingford: CABI Publishing, 2005. – 409 p.
8. Newmark, P. Approaches to Translation. – New York: Prentice Hall, 1998. – 374 p.
9. Steiner, G. After Babel: Aspects of Language and Translation. – New York: Oxford University Press, 1998. – 486 p.
10. The Free Dictionary by Farlex// Abbreviation. – Ел. ресурс: <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/abbreviation>.

